

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської і японської філології

Курсова робота
з японської філології
на тему:

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Студентки групи Яп06-21
факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання
Освітньої програми:
Японська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – японська

Засць Анни Віталіївни

Науковий керівник:
Доц. Пророченко Н. О.
Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАПОЗИЧЕНЬ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ.....	5
1.1 Поява та формування словникового складу японської мови.....	5
1.2 Види іншомовних запозичень.....	9
Висновки.....	11
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТА ВПЛИВ ЗАПОЗИЧЕНОЇ ЛЕКСИКИ НА СУЧАСНУ ЯПОНСЬКУ МОВУ.....	13
2.1 Види та поширення запозичень у японській мові.....	13
2.2 Васейейго як унікальний феномен серед запозичень у японській мові.....	15
2.3 Функціональні особливості гайрайго.....	17
2.4 Сучасний стан іншомовних запозичень в японській мові.....	20
2.4.1 Відсоток запозичених слів в лексиці японської мови.....	22
Висновки.....	24
Загальні висновки	26
Джерела.....	27

ВСТУП

Японська мова складається з великої кількості запозичень, які походять як з Китаю, так і з Заходу. Багато хто вважає, що вплив англійської мови почався саме з американської окупації лише після Другої світової війни. Запозичені слова, а особливо ті, які надійшли з англійської мови, значно зросли з тих пір.

“Гайрайго” займають дедалі помітніше місце в японській мові і тепер використовуються позначення багатьох повсякденних предметів і понять. У багатьох випадках японські еквіваленти або відсутні або погано зрозумілі, але іноді запозичені слова просто замінюють свій японський аналог, часто разом з модернізованою версією поняття. Хоча ці слова можна зустріти всюди в японському суспільстві, їхній

іншомовний статус очевидний через відмінності в написанні та звучанні.

Незалежно від того, говоримо ми чи пишемо сучасною японською мовою, неминуче не стикатися із запозиченими словами. Це є результатом процесу, який почався століттями і продовжується донині. Шлях запозичених слів на японську мову особливо цікавий тим, що протягом усієї історії Японія була надзвичайно ізольованою, тому міжнародні відносини країни були максимально обмеженими. Незважаючи на це, японська мова – мова, яка має давню історію запозичень, починаючи з китайського впливу приблизно в V столітті та європейського впливу близько тисячу років тому. Але сьогодні найбільшим лінгвістичним впливом є все таки "американська англійська" і запозичення з цієї мови в японську – «гайрайго».

Актуальність теми даного дослідження полягає в тому, що в сучасному суспільстві дослідження лексичного складу мови набуває все більшого значення, у зв'язку з швидким технічним та культурним розвитком суспільства. Окрім того, дане дослідження буде цікавим для тих хто хоче більше дізнатися про складові

японської мови, а також сама характеристика та аналіз впливу запозичень на мрву, на прикладі саме японської та становища у ній.

Об'єктом курсової роботи є запозичена лексика в японській мові.

Предметом дослідження є функціонування іншомовних запозичень в японській мові та їх роль у формуванні та розвитку словникового запасу сучасної японської мови. Також історична еволюція, а також причини появи та такого розповсюдження саме у японській мові.

Мета курсової роботи – визначення особливостей вживання запозичених слів, їх походження та впливу на сучасний стан японської мови.

Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Визначити історичні передумови формування лексичного запасу японської мови;
2. Дослідити відмінності між запозиченнями «канго» та «гайрайго»;
3. Виокремити сфери вживання запозичених слів в процесі розвитку японської мови та у сучасному суспільстві;
4. Прослідкувати вплив іншомовних запозичень на сучасний стан японської мови.

Основні методи дослідження (теоретичні та практичні):

1. Елементарно-теоретичний та порівняльно-історичний — проаналізувати причини появи як і з історичного аспекту так і в загальному вплив на мову.
2. Аналіз та порівняння (на практиці) — проаналізувати та визначити складові запозичень японської мови, їх розвиток, яку низку мови займають собою та в яких галузях мають найбільшу поширеність у мові. Також ми наведемо приклади та розглянемо актуальність їхнього використання у сучасній японській мові.
3. Узагальнення — це метод наукового пізнання, за допомогою якого фіксуються загальні ознаки та властивості певного класу об'єктів та здійснюється перехід від одиничного до загального, від менш загального до більш загального.

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАПОЗИЧЕНЬ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

1.1 Поява та формування словникового складу японської мови

Японська мова – це державна мова Японії, кількість носіїв за різними оцінками в діапазоні від 127 до 130 мільйонів осіб; японська посідає 9 місце за кількістю мовців. Також вона використовується як друга мова жителями Китаю і Кореї, які перебували під японською окупацією в першій половині 20 століття.

З етимологічного погляду слово може бути питомим, запозиченим або ж створеним із запозичених елементів. Питомі слова — це корінні слова, які виникли у мові без іншомовного впливу. Запозичення — це елемент чужої мови, перенесені із однієї мови до іншої у результаті мовних контактів, а також сам процес переходу іншомовних елементів до мови.

У лінгвістиці існують різні підходи до класифікації запозичень: за часом запозичення, за мовою-джерелом, за сферою функціонування лексичних одиниць, за ступенем засвоєння іншомовної лексики мовою-реципієнтом. Японська ж лінгвістика традиційно послуговується поділом лексичних одиниць відповідно до їхнього походження на три шари:

Слова утворені з власне японських елементів — ваго (和語). Як правило слова цієї групи мають в основі один ієрогліфічний корінь (皿 — сара, тарілка) або поєднання ієрогліфів, що читатимуть за китайським читанням (花火 — ханабі, фейверк). Цей шар лексики складається з питомих японських лексем. Сюди належать слова різних частин мови – іменники, прикметники, дієслова, прислівники, займенники тощо. Цікаво, що навіть серед лексем ваго трапляються запозичення. Це давні запозичення з аїнської, санскритської, китайської, корейської мов. Такі слова вже давно ввійшли до складу питомої японської лексики, і мовці не сприймають їх як запозичені. Просте слово ваго має зазвичай два-три-чотири склади.

Слова, утворені із запозичених китайських елементів — канго (漢語). Якщо говорити про лексичне значення цього шару для японської мови, то значна кількість японістів вказують на велику роль одиниць канго у словотворі та відповідно їхню велику кількість у японській мові. Частку канго в японській мові оцінюють від 40 до 60%, при цьому в деяких текстах (економічних, наукових тощо) вона сягає 70-80%. У повсякденному ж (насамперед, усному) мовленні частка канго зменшується до 25-35%. Основою канго є так звані “онні” читання (音読み, /онйомі/), які прийшли до японської мови разом із китайськими ієрогліфами. Серед слів канго лише невелика кількість являє собою безпосередні запозичення з китайської мови, більшість же канго були створені вже у Японії з китайських коренів.

В Японії китайську лексику почали запозичувати з VII ст., хоча перші канго потрапили до японської мови ще у V ст. Японська мова, перебуваючи під значним впливом китайської протягом багатьох століть, активно запозичувала і відповідну лексику. Велика кількість канго увійшла до лексичного складу японської мови в історичний період Токугава (1603-1867 рр.), на який припадає запозичення політичної, економічної та філософської лексики. Пізніше кількість канго у японській мові різко зростає у період засвоєння європейської культури, яке почалося у кінці XIX ст. У цей час засвоювали велику кількість нових понять, активно калькували лексику європейських мов, і китайські морфеми відігравали у словотворі ту роль, яку грають грецькі й латинські компоненти у європейських мовах. Одиниці канго є зручними для носіїв мови, оскільки мають прозору внутрішню структуру та продуктивні у словотворі. Китаїзми активно функціонують у письмовому мовленні, бо їхня структура куди зрозуміліша для японців порівняно зі словами, запозиченими з європейських мов, у тому числі інтернаціоналізмів греко-латинського походження. Слід зауважити, що кожний з коренів канго може мати не одне, а декілька значень, і тоді розуміння цього слова ускладнюється, особливо гостро ця проблема стосується усного мовлення.

Гайрайго – запозичені з європейських мов (особливо з англійської) лексичні одиниці. Вони з’являються у японській мові у зв’язку з появою нових наукових і технічних понять. При цьому ці слова записуються згідно з правилами японської

вимови і тому значно відрізняються від слів в оригіналі, зокрема в англійській мові. Іноді навіть дуже прості слова важко зразу ж розпізнати, як наприклад: レーザ — лазер (англ. Laser).

Якщо згадати історичний аспект або першопричину появи запозичень в японській мові, окрім китаїзмів, з яких майже наполовину складається японська мова. Вони з часом і не тільки пройшли певну еволюцію та трансформацію, спрощення та банально зміни або утворення через непорозуміння між тогочасними китайцями та японцями.

Гайрайго ж є більш сучасним видом запозичень, однак, на відміну від китаїзмів, ці запозичення почали з'являтися в більш сучасній Японії, а саме в кінці XVI ст. коли до країни проникали перші європейці, в основному португальці, голландці, а також іспанці, які поширювали християнство і західну матеріальну культуру. Ця подія значно вплинула на японську мовну культуру в двох напрямках. По-перше, в Японії дізналися про існування інших мов та про те, що вони досить ильно відрізняються від звичної їм писемності. Португальці перекладали на японську мову християнську та іншу літературу. Це були перші в Японії переклади не з китайської мови. Тоді японці вперше познайомилися з латинським письмом. По-друге, в мові з'явилися перші запозичення із західних мов. Вони ділилися на два класи: торгову і релігійну лексику; торгова лексика (тільки іменники) записувалася ієрогліфами, а релігійна (дієслова і прикметники) латиницею, оскільки їй треба було відокремлювати від ваго і канго.

Однак перше знайомство з європейською культурою було насильно перерване через тогочасну ситуацію в країні. На початку XVII ст. Династія військових правителів Токугава захопила владу, заборонила християнство, вигнала європейців та перетворила Японію на закриту країну для усього світу. Японці не могли перетинати кордони, а іноземцям було вкрай важко потрапити в середину, однак., навіть отримавши дозвіл та опинившись в середині вони не мали змоги спілкуватися з японцями. Впродовж більше ніж двохсот років християнська лексика зникла повністю, але, торгова лексика збереглася і до сьогодні, наприклад パン (pan) хліб.

Взагалі термін гайрайго означає «слова, що прийшли ззовні». Не дивлячись на те, що з першого знайомства з іншими мовами та появою запозичень пройшло багато часу, хвиля нових запозичень та знайомств передала на період другої половини ХІХ століття. Саме тоді Японія відмовилась від політики ізоляції. Врешті решт найбільший вплив на гайрайго здійснила англійська (американська) мова. За підрахунками, зробленими в 1970-і роки слова англійського походження становили 94,1% всіх гайрайго, а після цього їх частка ще збільшилася. Однак загальна кількість таких запозичень хоч і має великий вплив на певну частину розвитку та історії творення та еволюції японської мови, однак цей вклад можна назвати мізерними порівнянно з китайськими запозиченнями, що носять термін канго. Навіть теретіше японізування багатьох іноземних, звичайно в більшості випадків англійських слів більше співвідноситься до слів: мода або це просто вважається крутим і скорше за все це не стану новою сходинкою в творенні мови. Вони лише спрощують та доповнюють її. Однак, можливо це матиме більш глобальні зміни ніж здається.

Гайрайго зазвичай легко відрізнити від інших японських слів, бо мають свою азбуку, якою зазвичай записуюються — катакана. Від інших японських слів, оскільки пишуться катаканою. В усному мовленні багато, хоча і не всі гайрайго звертають на себе увагу незвичайним для японських слів фонетичним виглядом. Тільки в гайрайго, можливі склади фа, фо, ді, подвоєні дзвінки приголосні; мається специфічний для гайрайго звук – губно-зубний в, приблизно відповідний англійській «v». В Японії ці слова діти знають ще з навчання в садочку, але лише у школі дізнаються їх походження, історичне значення та причини появи.

Така класифікація є дещо незвичною, особливо якщо брати до уваги той факт, що зазвичай цей розподіл має лише 2 шари (Питому та запозичену лексику), який здійснюють на матеріалі європейських мов. У японській же мові, як бачимо, склався інший, незвичний нам підхід до класифікації лексичних одиниць відповідно до їхнього походження. Окрім цього японісти вказують також на наявність у японській мові одиниць мішаного типу. Слова такого складу ще називають «гібридними» одиниці мішаного типу представлені складними словами, частинами яких є два або більше простих слів різних лексичних шарів.

Оскільки японську лексику поділяють на три шари, можна виділити кілька моделей слів мішаного типу залежно від того, до яких шарів лексики належать їхні компоненти. Так, існують мішані слова, складові частини яких представлені словами канго і ваго; канго та гайрайго, гайрайго, і ваго. Частка слів канго становить 47,5%, слів ваго — 36,7%, гайрайго — 9,8%.

1.2 Види іншомовних запозичень

Зазвичай гайрайго помітно відрізняються від інших слів японської мови, оскільки їх записують катаканою, — тому в літературі зустрічаємо термін «катаканаго» (カタカナ語). Так само і в усному мовленні велика кількість гайрайго відрізняються від інших шарів японської лексики незвичною фонетичною оболонкою.

За часом появи в японській мові сходознавці пропонують поділяти гайрайго на три класи. Перший, представлений на сьогодні лише невеликою кількістю слів, утворився у період ранніх контактів із європейцями, у 16-18 ст. Це зазвичай запозичення з португальської та голландської мов, що пояснюється особливостями історичного розвитку: так, у кінці 16 ~ початку 17 ст. японці контактували з португальськими місіонерами й торговцями, а у період «закриття Японії», що припав на поч. 17-19 ст., Японія з-поміж європейських країн мала обмежені контакти лише з Нідерландами. Ці ранні запозичення складають конкретну лексику на позначення нових для японців елементів матеріальної культури. Окрім цього від португальських і голландських мореплавців. Всі ці слова, прийшовши у японську мову ще кілька століть тому, зберігають характер запозичень у мінімальному ступені, що виявляється, зокрема, у необов'язковому вживанні катакани для їх написання.

Поява другого класу запозичень гайрайго також «пов'язана з історичним розвитком Японії. Після революції Мейджі 1867-1867-рр. і відкриття країни до японської мови потрапляє велика кількість іноземних слів. В основному в кінці 19 – першій половині 20 ст. Кількість гайрайго в цей період різко зросло: до 1931

р., за даними вченого Аракава Собей, тільки з англійської мови було запозичено близько 5500 слів. У 30–40-ті роки 20 ст. Правлячі кола мілітаристської Японії взяли курс на різке обмеження числа запозичень, а в роки війни заборонили запозичення з будь-яких мов, крім німецької та італійської.

Лише два класи запозичень того часу виходять за межі сфери конкретної лексики: християнська лексика, в основному зникла після заборони християнства в 17 ст., і деякі медичні терміни, запозичені з голландської мови у 18 – на поч. 19 ст.: корера: «холера» та інші.

Третій, найчисленніший клас гайрайго становлять запозичення післявоєнного періоду. Після війни штучні бар'єри на шляху проникнення гайрайго були зламани, а американська окупація сприяла різкому збільшенню їх кількості. Їх кількість продовжує зростати, хоча спостерігається певна стабілізація цього процесу з 70-х рр.: на думку деяких спостерігачів в 1975–1985 рр. нових гайрайго з'явилося менше, ніж у попереднє десятиліття. Точна кількість сучасних гайрайго, втім, важко піддається обліку.

У післявоєнні роки американізми в значній мірі витіснили дійсні раніше гайрайго іншого походження. Так, у значенні «ліжко» до війни використовувалися беддо з bed і Бетт з нім. Bett; зараз залишилося лише беддо. Німецькі медичні терміни в основному були замінені на англійські. Німецькі терміни, однак, закріпилися в професійному жаргоні медиків.

При багатозначності англійського слова гайрайго зазвичай зберігає лише одне-два значення, необов'язково основні. Звичайно, це найчастіше пов'язано з тим, що для інших значень вже є засоби вираження: кільце по-японськи ва, але обручку називають рингу (пох. з ring), дзвін – Кане, але дзвінок – беру (від запозиченого bell). Рідше зустрічаються випадки, коли якийсь із значень виявляється неактуальним: тір в сучасній англійській мові насамперед 'чайові', але яп. Тіппі вживається майже виключно як бейсбольний термін, оскільки саме поняття чайових практично невідомо в Японії.

Буває і так, що кілька значень англійського слова в рівній мірі пов'язані з реаліями, які прийшли в Японію з США чи Європи, але деякі з них виражаються за допомогою власне японських (включаючи Канго) ресурсів: film має два

значення – «плівка» і ‘фільм’, але фірму – лише перше з них, фільм же позначається Канго ейга.

Висновки до розділу 1.

Японська мова є досить поширеною у сучасному світі. Як і будь яка інша мова вона має в основі історичну причину створення, адже всі народи в певний момент еволюції хотіли записувати все, що відбувається навколо, аби дати змогу нащадкам дізнатися про їхнє сьогодення. В більшості мов світу перевагу мають питомі слова, а меншу частку вже займають запозичення з інших мов. І на перший погляд здається що японська мова є такою, однак проаналізувавши її складові та частково, взявши до уваги, в цікавому нам напрямку, історію стає зрозуміло, що все набагато складніше, ніж здається на перший погляд. Так, значну частину японської мови займають саме японські слова, ваго, однак набагато більший вплив на японську мову здійснила китайська.

Китаїзми (канго) почали приходити до японської давно, на їхній основі японці створювали свою першу писемність. Японія досить довго знаходилась під сильним впливом Китаю, особливо в мовному аспекті. Однак канго не дорівнює вислову “копіювати вставити”. Так, можна знайти багато однаково, або схожого з китайською писемністю і це не тільки зовнішні характеристики ієрогліфів. Однак, багато канго були придумані вже в Японії на основі китайської лексичної складової. І на відміну від китайської, японська писемність здається, в порівнянні, більш простою, оскільки мова еволюціонувала та набула багато спрощень у написанні. Тому не дивлячись на історію появи японської писемності, вона не є різновидом китайської, а подає себе як самостійна мова.

Гайрайго — це на відміну від китаїзмів більш сучасний вид запозичень. Їхня історія розвитку в японській мові починається з 16 століття та продовжується сьогоденням. На мою думку, якби не “закритість” Японії від усього світу, то можливо гайрайго мали б набагато більший вплив на японську, ніж зараз, можливо він би так само “прижився” як і китаїзми. Однак Японія зробила перерву впродовж 2 століть у стосунках з гайрайго, і тому та лексика, що

з'явилась у першій зустрічі майже зникла до сьогодні. Однак починаючи з 19 століття запозичення знов несуть свій вплив на японську, а в післявоєнний період майже всі гайрайго були саме з англійської мови. На мою думку, з впевненістю можна сказати, що англійська (американська) має найбільший вплив на японську.

Отже, японська мова містить в собі більше запозичень ніж оригінального словотвору, однак, не дивлячись на це, вона є унікальною для сучасного світу, вона розвивалася та продовжує це робити.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТА ВПЛИВ ЗАПОЗИЧЕНОЇ ЛЕКСИКИ НА СУЧАСНУ ЯПОНСЬКУ МОВУ

2.1 Види та поширення запозичень у японській мові

Значну роль лексика гайрайго відіграє у науковій термінології, особливо в тих галузях науки, що розвинулися за останній час. Наприклад наука менеджменту 経営学 (кейейгаку) послуговується поняттями:

マーケット (ма:кетто; ринок)

ノベランス・シート (барансу ші:то; баланс)

ヒューマンリレーションズ (хю:ман ріре:шьондзу; людські стосунки).

Серед гайрайго немало інтернаціоналізмів. Інтернаціоналізмами називають слова, які:

По-перше, вживаються у багатьох мовах, зберігаючи близькість звучання і тотожність значення;

По-друге, як правило, не мають відповідників у мові, що їх запозичила;

По-третє, поширені насамперед у науковій, культурній та суспільно-політичній лексиці.

ヒューニズム (хю:манізму; гуманізм)

リリック (рірікку; лірика)

プロトコル (пуротокру; протокол)

プロトン (пуротон; протон)

(Як бачимо наведені вище для прикладу інтернаціоналізми є запозиченими і в українській мові).

Однак особливістю японської мови є те, що поряд із інтернаціональними запозиченнями гайрайго функціонують також їхні відповідники типу канго, які є кальками, зрозумілішими за своєю структурою для японців.

Кальки — це слова й вислови, утворені в результаті перекладу іншомовного зразку частинами засобами власної мови. Так, відповідниками наведених прикладів інтернаціоналізму є:

ヒュニズム (хю:манізму; гуманізм) є лексема 人文主義 (джінбуншюгі);

リリック (рірікку; лірика) 抒情詩 /джьоджьо:ші/;

プロトコル (пуротокру; протокол) має свій відповідник 議定書 (гітейшьо)

プロトン (пуротон; протон) 陽子 (йо:ші).

Серед запозиченої лексики також традиційно виділяють розряди екзотизмів

і варваризмів.

Екзотизми - це слова, що називають поняття і реалії життя певних народів.

Наприклад:

サー (са:; сер)

コリーダ (корі:да; корида)

ハッジ (хаджі:; хадж)

シュナップス (шюнаппусу; шнапс).

Варваризми — це іншомовні слова, які не входять до лексичного складу мови, проте можуть уживатися задля надання мовленню книжного, урочистого, або ж навпаки, жартівливого тону:

セ・ラ・ビ (се ра бі; селяві, таке життя; фр. C'est la vie);

アド・ホック (адо хокку; спеціально для цього випадку; лат. ad hoc);

アポステリオリ (а посутеріорі; зважаючи на досвід; лат. a posteriori);

ユーバーメンシュ (ю:ба:меншю; надлюдина; нім. Obermensch;

ホモ・ルーデンス (хомо ру:денсу; людина яка грає; лат. homo ludens;

フェアプレー (феа пуре:; чесна гра (англ, fair play);

レッセフェール (рессефе:ру; принцип економічного лібералізму (фр. laissez-rair дозволяти діяти);

モナミ (монамі; любий друг; фр. mon ami);

プロジェクト (пуро:джітто; за здоров'я!; нім. Prosit).

Для запису таких одиниць можуть використовувати катакану, або ж навіть зберігати оригінальне написання.

2.2 Васейейго як унікальний феномен серед запозичень у японській мові

Лексеми гайрайго часто розвиваються незалежно від мови, з якої вони були запозичені, можуть утворюватися шляхом поєднання раніше запозичених слів чи елементів, тому нерідко серед гайрайго спостерігаємо слова, яких немає у мові-джерелі запозичення; окрім цього запозичені слова можуть набувати нових значень, яких вони не мали у мові-джерелі. Такі явища називають **和製英語** (васейейго; буквально: японоподібна англійська).

和製英語 — псевдоангліцизми, слова і словосполучення, схожі за своєю формою на запозичення з англійської мови, однак не наявні у словниковому складі останньої.

Отже, японська англійська — це створення нових слів і словосполучень із уже наявних коренів чи окремих слів іноземної мови. Щодо цього можна додати, що близько 20 років тому в Японії люди, якщо і знали англійську, то максимально японізували її під свої звуки, оскільки багатьох звуків, що є в англійській абсолютно відсутні в японській. Напевно найпопулярніший приклад про звук “л”, оскільки в японській існує лише “р”, точніше шось середнє між “р” та “л”. Саме тому японцям дуже важко вимовляти слова з незнайомими звуками. Однак і зараз ситуація не ліпша, школярі можуть вивчити всю граматику англійської, наприклад, для іспиту, однак, не маючи ніякої практики для усного удосконалення мови це все має сенс лише єдиного використання. Але не дивлячись на всі негативні моменти, японці і не тільки жартують над цією проблемою. Напевно через це, це сприймається більше не як серйозна проблема, яку негайно необхідно вирішувати, а як певну особливість Японії у певний період

історії. Англійська мова в Японії це модно та сучасно, її часто використовують у творчості, особливий вплив вона має в музиці.

Васейейго творяться лексико-семантичним, морфологічним та морфолого синтаксичним способами словотворення. Ішівата Тошіо, наприклад, у своїх роботах наводить та розглядає такі з них:

1. Поява нового значення. Це явище можна проілюструвати наступним прикладом. Кондиціонер найчастіше називають クーラー (ку:ра), хоч англійське слово «cooler» і не має такого значення. Цікавим є факт, що американці, які довгий час прожили у Японії, починають іноді сприймати це слово як власне англійське. Наведу ще один приклад: ピンク (пінку; еротичний, але англійською pink перекладається як рожевий).
2. Звуження значення. Як приклад звуження значення розглянемо слово アイデア aidea, що було утворене від англійського слова «idea». Японський варіант має більш вузьке значення, оскільки вказує лише на хорошу, розумну ідею. Англійський же аналог не має таких обмежень чи уточнень, і тому передає ширше значення ідеї, думки, наміру.
3. Розширення значення можна спостерігати на прикладі слова ジュース ju:su, що утворилося від англійського «juice» – «сік». Останнє вказує виключно на фруктові чи овочеві соки, в той час як японський аналог передає більш широке значення – «безалкогольні, прохолоджуючі напої».
4. Невелика група слів характеризується наявністю як спільних, так і відмінних значень у японській та англійській мовах. Наприклад, слово サークル sa:kuru означає групу людей і це значення є спільним для обох мов. Однак у японській воно характеризується додатковим значенням — «клуб за інтересами», яке відсутнє у мові-джерелі запозичення.

5. Скорочення. У сучасній японській мові прослідковується чітка тенденція до спрощення, а саме скорочення запозиченої лексики. Таким чином довгі, складні слова зазнають певних формальних змін.

2.3 Функціональні особливості гайрайго

Номінативна функція

Як відомо, мислення людини розбивається на категорії, у процесі пізнання вона називає нові поняття та явища. Цю функцію мови називають номінативною. Вона тісно пов'язана з осягненням чогось, бо все відоме має назву. Номінативна функція також єднається зі здатністю мовних символів позначати ті чи інші речі – саме ця здатність допомогла людству створити символічний світ. Такі “запозичені слова” стають вирішальними словами проаналізованих статей, і визначають семантичну цілісність самого тексту.

Використання запозичених слів виявляється в його структурно-семантичній організації та цілісності змісту. Щоб полегшити читачам розуміння складних політичних та економічних питань, доповідачі повинні підбирати лексику, щоб називати речі конкретними словами, а також, щоб підкреслити логічну послідовність інформації та виділити її основний зміст. Тому для назви певних реалій вживаються іншомовні слова. Саме соціальний та культурний фон є сприятливою основою для їх виникнення.

システム (system – система)

セルフィー (selfie – селфі)

デザイン (design – дизайн)

スクリーンショット (screenshot – скріншот або знімок екрану)

グリッター (glitter – глітер або блискітки)

オフィス (office – офіс)

スニーカー (sneakers – кросівки)

ラウンジ (lounge – зона відпочинку)

バンガロー (bungalow – бунгало)

Термінологічна функція

В японській мові для термінологічного позначення предметів та певних явищ, одночасно беруть участь дві функції: як номінативна, так і термінологічна. Завдяки розвитку новітніх технологій, комп'ютерної техніки та програм, Інтернету і поширенню інформації, в японській мові з'являється багато запозичених слів з британської англійської та американської англійської, які відносяться до комп'ютерної термінології.

インターネット (Internet – інтернет)

ウェブ (グラフィック) デザイン (web (graphic) design – веб
(графічний) дизайн)

ユーザー (user – користувач)

プロバイダ (provider – провайдер)

モデム (modem – модем)

メール (email – електронна пошта)

パーセント (percent – процент)

Інформативна функція

Проаналізовані нами статті охоплюють масові широковідомі тексти, які стосуються суспільно-політичних, економічних та інших проблем. Сюди відносяться різноманітні повідомлення, події та явища, які мають місце в культурі, науці, техніці тощо. Одна з найголовніших функцій таких текстів – інформувати читача про актуальні події задля формування свідомості людини та

стимуляції активності мас. Така функція має на меті ясність і точність висловлювання

フリーランス (**freelance – фриланс**)

レース (**racing – перегони, швидкісні гонки**)

ファースト・フード (**fast food – ресторан швидкого харчування**)

Прагматична функція

Прагматичну функцію виконують слова чи висловлювання, які синтаксично марковані і мають емоційні конотації. Так як запозичення є сучасними твореннями і на даний момент “бентежать” кожного, вони сприймаються як щось незвичне, сучасне та нове – виконують роль емоційного впливу на носіїв тієї чи іншої мови. Зазвичай трапляється так, що запозичення, які не повністю інтегровані в мовну систему або ще не визнані такими, дуже схильні до розвитку емоційного значення, яке виражає певні почуття або ставлення, такі як іронія, зневага, снобізм чи афектація того чи іншого роду.

У багатьох випадках очевидно, що іноземний характер англіцизму сприяє пом'якшенню чи прихованню грубості деяких понять, виконуючи свого роду евфемістичну функцію, особливо зі словами, які пов'язані із злочинним світом (наркотики, проституція, організована злочинність тощо). З іншого боку, не обмежуючись стигматизованими областями, легко помітити престижні конотації, які англійські запозичення мають тенденцію передавати у спеціалізованих мовах, таких як мові реклами та обчислювальної техніки.

ラブホ (**love hotel – готель для усамітнення, створені виключно для короткочасного романтичного спілкування**)

ピンク映画 (**love films – фільми для дорослих**)

ピックアップ (**to pick up – познайомитись, замінює негативний відтінок слова “спокусити”**)

2.4 Сучасний стан іншомовних запозичень в японській мові

Роль гайрайго в сучасній японській мові пов'язана з двома парадоксами. Перший з них полягає в невідповідності між загальною порівняно невеликою кількістю запозичень в японських текстах і книжках. За даними статистичних досліджень, вони складають не більше десятої частини всіх слів. Однак, при цьому гайрайго відіграють важливу роль у повсякденному мовному спілкуванні японців. Десять відсотків всієї лексики – не дуже велика цифра, проте найчастіше в мовах запозиченою є насамперед книжна лексика, що відома порівняно вузькому колу людей. Для такого великого класу запозичень в японській мові, як китаїзми – канго, це правило здебільшого є чинним. Інша ситуація з запозиченою лексикою гайрайго. За даними статистичних досліджень, серед японської загальноживаної лексики, гайрайго – не менше 13%. Тобто цей відсоток вище, ніж серед японської лексики в цілому. Але й серед більш рідкісних гайрайго дуже багато з них постійно доводиться чути чи бачити в газетах, журналах, по телевізору, в магазинах, у вуличних оголошеннях тощо. У більшості суто книжкових текстів їх кількість є невеликою. При високому відсотку запозичень серед загальноживаної лексики вони є сильно стилістично маркованими.

Запозичення мало представлені в офіційних документах, газетній інформації (особливо тій, що стосується Японії), гуманітарних науках. Їх число незначне в політичній, релігійній, юридичній лексиці і в абстрактній лексиці в цілому. Більш помітна їх роль в сфері техніки і природничих науках, хоча там багато і канго. Але вже в термінології менеджменту запозичення становлять 53%, маркетингу – 75%, серед торгових термінів – 80%, серед комп'ютерної термінології – навіть 99%. Також дуже великий відсоток 外来語 у всій сфері масового споживання, де їх кількість за останні десятиліття має тенденцію до зростання. Такі сфери спілкування, як спорт, музика, кулінарія, мода тощо, крім, зрозуміло, національного стилю на зразок сумо або кімоно, майже повністю обслуговуються запозиченнями.

У розмовній японській мові запозичення також мають місце. Такі відомі лексикологи, як Й. Ікегамі, Т. Куніхіро, Т. Нісіо та ін., одним з критеріїв стильового оформлення японської мови вважають використання діалектів та запозичень. Зокрема, Ікегамі, оперуючи поняттям «стиль», використовує ряд критеріїв: історичний, територіальний, соціальний та функціональний. За його словами, вживання гайрайго допомагає віднести мовця до тієї чи іншої соціальної групи, виокремити його досвіченість та ерудицію в окремих сферах, проявити його соціокультурну усвідомленість.

Зокрема, у дослідженнях молодіжного стилю сучасної японської мови виявлено, що іншомовні запозичення – у великій мірі, васейейго, формують основну мовну базу японської молоді. Основною метою створення нових одиниць в молодіжному жаргоні є прагнення зробити мову більш експресивною і оригінальною. Такі прийоми, як зміна акцентуації слів стандартної мови, метатеза, заміна онного читання на кунне або навпаки, заміна японського слова або частини слова компонентом, запозиченим з англійської мови, аббревіація, контамінація, заміна складу, «імітація», каламбур, є специфічними способами утворення нових одиниць в системі молодіжного жаргону.

Японська молодь у багатьох випадках прагне надати своїй мові найменш категоричний характер і встановити певну дистанцію між суб'єктом мови і адресатом. Вживання таких «невизначених» слів пояснюється невпевненістю молоді в правильному, доречному підборі мовних зворотів, боязню здатися партнерові недостатньо ввічливим, нав'язливим або навіть агресивним, образити співрозмовника, порушити межі його особистої сфери, створити незручну ситуацію.

Останнім часом у спілкуванні зі старшими за віком і / або положенню людьми молодь стала вживати так званий стиль тамеґо, тобто фамільярний стиль «на ти». Використання даного стилю не може бути пояснено тільки незнанням нейтрально-важливого та ввічливого стилів, тому у багатьох випадках молодь дотримується подібного стилю мовного спілкування в «невідповідних ситуаціях» цілком свідомо – все це говорить про значне наслідування запозиченої з

англійської мови займенникової форми «you», що передбачає звертання як до особи старшого віку, так і однолітка/колеги / друга самого мовця.

В даний час в різних виданнях, орієнтованих на молодь, а також в «неофіційних» текстах, які створюють самі молоді люди – в основному при мобільній листуванні і в Інтернеті (в чатах, в посланнях електронною поштою, в повідомленнях на веб-форумах, в блогах і т. п.), часто слова або службові елементи, які з точки зору стандартної мови не повинні записуватися катаканою, передаються за допомогою знаків цієї складової абетки. Певних правил не існує, вживання катакани для запису того чи іншого елемента є індивідуальним і окказіональним, тобто залежить виключно від бажання автора. Проте, використання катакани для написання японських традиційних слів також свідчить про те, що молодь широко використовує «відтінок новизни», що супроводжується поповненням активної лексики запозиченими словами, кальками та фразами.

Ще однією новою тенденцією, близькою до попередньої, можна вважати прагнення молоді використовувати слова на латиниці, яка в сприйнятті молоді асоціюється з «новим» і «західним».

В даний час можна говорити про таку особливість сучасного «молодіжного мови» в Японії, як «нова єдність усної та письмової мови» у так званому сінгембун іттай. У мові молоді спостерігається тенденція максимально наближати письмову мову до усної. Особливо явно це проглядається в листах, що відправляються електронною та мобільною поштою, а також у «постах» на Інтернет-форумах і в особистих щоденниках в Інтернеті.

2.4.1 Відсоток запозичених слів в лексиці японської мови

Як було наведено вище, а саме в першому підрозділі до першого розділу, частка запозичень в японській мові становить 9,8 відсотків. Тобто близько одної десятої японської мови становлять гайрайго. За даними Державного інституту японської мови, у другій половині 50-х років серед усіх слів, що вживаються в підручниках, гайрайго становили 6%, в журналах – 9,8, в газетах – 12%. Ці дані

наводяться і в літературі наступних років, отже відсоток гайрайго, очевидно, істотно не змінився. В цілому невеликий відсоток гайрайго і в телепередачах: в середньому в токійському мовленні за хвилину вимовляється 2,63 гайрайго, в кансайському (Осака, Кіото) – 2,51; кількість гайрайго тут швидше зменшується, ніж збільшується.

Однак такі середні цифри. Залежно ж від змісту і особливо призначення тексту відсоток гайрайго може бути дуже різним. Це добре видно як раз на матеріалі засобів масової інформації. Зазвичай в одному і тому ж газетному чи журнальному номері містяться тексти різного характеру: інформаційні, публіцистичні, рекламні і т.д. До різних жанрів відносяться і телевізійні передачі.

У будь-якому номері японської газети велике місце займають матеріали, де кількість гайрайго становить приблизно 4% або навіть нижче, аж до нуля. Це інформаційні та публіцистичні статті на внутрішньополітичні і внутрішньоекономічні теми, матеріали, присвячені традиційним японським областям культури, уривки з літературних творів. Позначається збільшення відсотка гайрайго в усних текстах зважаючи на їх краще сприйняття на слух в порівнянні з канго.

В той же час значна кількість запозичень міститься в спортивних текстах і репортажах, у статтях і передачах, присвячених естрадній музиці, і майже в будь-якій рекламі. Візьмемо, наприклад, статтю, що інформує про естрадні телепередачі: тут з 35 знаменних слів 13 гайрайго, з них лише одне власне ім'я. Сама передача називається мю: дзікі-ФЕА-82 (music fair-82) «музичний ярмарок-82', вживаються американізм типу айдоору (idol) 'ідол» (про естрадного співака), про: пунінгу (opening) 'відкриття [естрадного виступу] ', медоре: (medley)' популярі ', перераховуються назви номерів програми в основному являють собою американізм, де зберігається навіть артикль the (яп. дза) (Асахі-сімбун. 1982. 26 серпня.). Якщо на телебаченні в цілому в середньому в хвилину вживається 2,63 гайрайго, то в циклі передач «Магазини світу» їх 8,2, в розважальній передачі «Дза-тянсу» (з the chance 'удача') – 10,6, у спортивних новинах – 10,8, в шоу «Мінімі-ні-се: Тайдз» («Мініміні-шоутеатр») – 13,0, в репортажах про волейбольних матчах – 13,4. При загальній тенденції до обмеження кількості

гайрайго на телебаченні постійно зростає їх відсоток в заголовках передач, покликаних привернути увагу глядача: до 1983 р. він перевищив 60%, майже вдвічі збільшившись за 20 років (ХБ. 1984. №1. С. 37). Ось назви передач одного дня, узяті з газетної телепрограми: Терепо: то (скор. з Tele Report) ' «Телерепортаж» ', Афута: нун (Afternoon) ' «Після полудня» ', Супу: тайму (Super Time) ' «Сверхвремя» ', Фаміра-дзянару (Family Journal) ' «Сімейний журнал» ', Куро: дзуаппу (Close up) ' «Крупний план» ', а також змішані назви за участю гайрайго: Наруходо-дза-ва: рудо (The World) ' «Справді весь світ» ', Сасупенсугекідзе: (Suspence) ' «Детективна драма» ' (Іоміурі сімбун. 1985. 6 травня).

Такого роду приклади в Японії іменують «катакана-ейго», тобто «катакана англійською мовою». Іноді навіть вважають, що такі тексти не можна повною мірою віднести ні до японської, ні до англійської мови: у них використовується англійська лексика, частково адаптована фонетично і граматично, що оформляється за правилами японської мови при збереженні деяких англійських граматичних показників. На письмі тут панує суцільна катакана, іноді з додаванням латиниці. Ті споконвічні слова або канго, від яких неможливо позбутися (наприклад, японські власні імена), нерідко також записуються катаканою для підтримки стилю. Наприклад, в рекламі автомобілів «Тойота» ця назва, висхідна до споконвічно японського найменування міста в префектурі Аїті, нерідко пишеться катаканою.

Висновки до розділу 2

Все ж таки гайрайго досить значно вплинули на японську. Однак, деякі з різновидів запозичень зустрічаються, наприклад, і в українській мові. Такі як інтернаціоналізми, ваарваризми, та можливо і кальки. Особливо це помітно на наведених прикладах у цьому розділі.

Про вплив англійської мови на японську з історичної сторони і не тільки вже згадувалось у минулому розділі. Так, дуже багато слів з англійської знайшли друге життя та японізувалися для японської, але певні зміни все ж таки відбулися.

Японці використовуючи англійські лексеми почали надавати їм додаткові значення, що несильно відрізняються від наявних, однак це трактування є відсутнім у мові-джерелі, розширювати та звужувати наявні у слів значення, а також вигадувати нові для вже наявних слів — до цього можна віднести також випадки коли слово є в довіднику, але значення, що надали йому японці ніяким чином незбігається з першочерговим.

Також слід згадати про великий вплив гайрайго на молодь, написання катаканною того, що ніколи не писалося нею, думаю є головною характерною особливістю важливість запозичень серед молоді. Різні сленги або скорочення — це можливо не тільки мода, а і нове еволюційне спрощення в японській. Так, японські аналоги продовжують існувати і не є за межею зникнення, але їх використання характерна риса серйозності, адже частіше за все ці слова зустрічають в наукових текстах, різних статтях прив'язаних цій темі, але для повсякденного життя вони є досить важкими. В мовленні канго займає близько одної третьої саме з цієї причини. Гадаю, доречним прикладом будуть запозичення в українській: тут також багато з англійської, особливо “модних слів” як і в японській, також присутні основні функції, що і гайрайго, вони також виникли через відсутність аналогів, або просто як більш просте використання у мовленні.

Отже, не зважаючи на досить малу частку гайрайго у японській мові, він є водночас і звичними і логічним і дивним і досить цікавим у своєму складі. Його функції є схожими до запозичень в українській мові, але, наприклад, васейейго здається нонсенсом на перший погляд. Однак все стає на місце коли згадуєш рідну українську англійську. Також цікавий вплив гайрайго на молодь і в загальному на суспільство. Доволі цікаве спів існування серйозності та простого ненавантаженого мовлення у повсякденності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, використання запозиченої лексики поширилось в багатьох сферах: від науково-популярних видань, телепередач та анонсів до розмовної мови японського соціуму. Роль гайрайго помітна в галузі техніки й природничих наук, менеджменту, маркетингу, торгових термінів, комп'ютерних термінологій, в усій галузі масового споживання, сфері спорту, естрадної музики, кулінарії, моди, у жіночих та молодіжних журналах, в туристичній рекламі, в Інтернеті тощо.

Також було з'ясовано, що гайрайго мають пріоритет над японськими словами та канго завдяки їхньому іміджу та престижності. Це пояснюється перш за все загальносвітовим процесом глобалізації та комплексом неповноцінності Японії перед розвиненими країнами. Але маючи схильність до запозичень, японці беруть з чужих культур лише ті елементи, які вважають для себе необхідними.

Тим не менше, тема японських запозичень не є вичерпаною, оскільки з розвитком науки та світової модернізації написання нових словників іншомовних слів, а також дослідження нових класів японської запозиченої лексики все ще залишається актуальним.

Хоча особисті думки про те, чи є їхній вплив позитивним чи негативним, розходяться, питання не є чорно-білим, і жодна з фракцій не може претендувати на правоту в цьому питанні. Запозичені слова можуть позитивно впливати різними способами; вони можуть допомогти розширити перспективи, за допомогою яких люди бачать світ, полегшити впровадження нових ідей та допомогти у вивченні нових мов.

Джерела

1. Неверов С.В. Общественно-языковая практика современной Японии / Изд. 2 / URSS. 2005. 152 с.
2. Майданський Є.А. Роль іншомовних запозичень в текстах публіцистичного стилю японської мови // Магістерська робота / Є.А. Майданський. – К.: 2012. – 87 с.
3. Оксену Я.В. Іншомовні запозичення як один із засобів поповнення та розвитку словникового складу японської мови // Магістерська робота / Я.В. Оксенчук. – К.: 2012. – 91 с.
4. Панасюк А.В. Порівняльна типологія запозичень з англійської мови в японській та з японської мови в англійській // Магістерська робота / А.В. Панасюк. – К.: 2012. – 74 с.
5. Руссо М. Гайрайго – английские заимствования в японском / Руссо М. // Столичное образование. – 2009. – №4. – С. 14–19.
6. Vjarke Frellesvig. A History of the Japanese Language / Vjarke Frellesvig. – Cambridge University Press, 2010. – 410 p.
7. Вальчук. О. А. (2017). Японська писемність: походження та розвиток: бібліографічний нарис до року Японії в Україні; укладач О. А. Вальчук. – Київ: ЦРБ ім. В. Стуса.
8. Раздорская Н.В. (2006). Читаем и переводим японскую газету. Пособие по работе на основе японских газетных тестов общественно-политической тематики. - М.: АСТ: Восток - Запад, -244 с.
9. Т. К. Комарницька, К. Ю. Комісаров (2012) . СУЧАСНА ЯПОНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА, Теоретичний курс Том 1; Видавничий дім Дмитра Бураго.
10. Сыромятников Н.А. Становление новояпонского языка / Сыромятников Н.А. – М.: Наука, 1965. – 486 с.

11. Тумаркин П.С. Лексика, фразеология, жест в японской разговорной речи / П.С. Тумаркин. – М.: Восток-Запад, 2004. – 248 с.
12. Bjarke Frellesvig. A History of the Japanese Language / Bjarke Frellesvig. – Cambridge University Press, 2010. – 410 p.
13. Stanlaw J. «For Beautiful Human Life»: the Use of English in Japan // Re-Made in Japan. Everyday Life and Consumer Taste in a Changing Society. – London: New Haven, 1992. – 186 p.